

30 DE ANI DE CERCETARE ETNOGRAFICĂ LA MUZEUL JUDEȚEAN DÎMBOVIȚA

ILEANA RĂDULESCU,

GHEORGHE BULEI

Știință relativ tânără: etnografia s-a dezvoltat în țara noastră abia în ultimul secol; preocupările din prima jumătate a veacului nostru se dovedesc a fi fost inegale din punct de vedere tematic, teritorial, calitativ.

O idee preconceptă, înrădăcinată mult timp printre cercetători, era aceea că Dimbovița reprezintă o zonă săracă în elemente de tradiție, lipsită de specificitate; drept consecință județul Dimbovița nu s-a bucurat de nici o cercetare de profunzime.

Date despre primii pași ai etnografiei dimbovițene avem puține, adesea neclare, în arhiva Muzeului județean Dimbovița.

Încă din 1918 s-a pus pe plan local, problema creării unui muzeu, idee materializată zece ani mai târziu prin ridicarea, în 1928, în apropierea Mitropoliei, a unei clădiri special dedicate acestui scop².

Principala preocupare urma să fie însă istoria. (Muzeul adăpostea materiale legate de istoria locală — amintim colecția Lapidariu). Prezența în muzeu a unor materiale etnografice o găsim menționată mult mai târziu în documentele din arhiva muzeului, din 1941³. Se menționează aici prezența într-una dintre sălile expoziției a unor piese aparținând colecției particulare a lui G. Olszewski: tronuri țărănești, scaune, un costum de surugiu (se pare că este vorba de costumul surugiului Gheorghe Sotir din Tîrgoviște)⁴.

Un an mai târziu găsim piesele colecției Olszewski depozitate în condiții nu prea favorabile într-una din sălile Primăriei orașului⁵.

Muzeul tîrgoviștean, „cu caracter complex”, se va deschide în 1944, în clădirea construită în apropierea bisericii Stelea după planurile arhitectului N. Ghica — Budești (1938), respectiv clădirea care adăpostește

1. Buletinul Oficial al Primăriei orașului Tîrgoviște, 1944, p. 17.

2. Idem.

3. Arhiva M.J.D., dos. 2/30, p. 9, f. 1, 2.

4. Idem

5. Arhiva M.J.D. dos. 1/24, 1949, p. 11.

astăzi Muzeul de arheologie. Muzeul cuprindea nouă secții, printre care și cea de etnografie, constituită în exclusivitate din piesele donate de familia Olszewski. Valoroasa colecție a lui G. Olszewski cuprindea piese provenite în majoritate, din jumătatea vestică a țării, din zone etnografice de o certă forță și individualitate : Oaș, Maramureș, Tara Crișurilor, ținutul Pădurenilor, Banat, Bran ; câteva exemplare din Oltenia, Muscel și doar câteva piese din Dimbovița.

Se pare că G. Olszewski și-a întocmit colecția, în primul rând, pe criterii estetice ; colecția cuprinde valoroase piese de mobilier (tronuri, scaune, lăzi, hambare, colțare — în majoritate din secolul XVII și prima jumătate a lui XVIII), mobilier pictat, de proveniență transilvană ; multe piese de port de o frumoasă ținută estetică (remarcam numărul mare de cojoace și pieptare, ii și cămăși din Pădureni, Maramureș, Rucăr ; voloroasele oprege bănațene și numărul mare de fote) ; ceramica, mai puțin prezentă, este totuși reprezentată prin piese transilvane, apoi o serie de șervete etc.

Dintre piesele acestei colecții expoziția inaugurală prezenta într-una din săli nouăzeci de piese de port, obiecte de uz, și câteva piese ceramice⁶. Despre prezența unor piese reprezentative pentru județul Dimbovița nu avem date.

Cert este faptul că începutul preocupărilor etnografice, pe plan local, l-a marcat această colecție, drept care, încă din 1944, sala afectată tematic etnografiei a luat numele de sala G. Olszewski după numele donatorului colecției de bază⁷. Din păcate, muzeul nu păstrează o documentație asupra pieselor moștenite.

Grație caracterului complex al muzeului, după cum ne arată documentele de arhivă, sala V, afectată în mare etnografiei, avea o tematică mixtă, cuprinzând alături de piese etnografice și de artă populară, (prezentate pe criterii pur expoziționale) și piese de artă cu tablouri, busturi, porțelanuri etc.⁸ La începutul deceniului șase se impunea reorganizarea muzeului⁹. Astfel, sala II devine sală etnografică ; apar piese noi, cum ar fi roata olarului, piese ceramice care să illustreze procesul acestei munci, un tron, o laviță, vitrinele breslelor¹⁰.

Abia în 1961, când se precizează tematica muzeului, etnografiei i se afectează trei săli ; de altfel, prezentarea pieselor se face în continuare la modul eterogen : „unelte de producție și de schimb, și piese de interior țărănesc și orășenesc din orînduirea feudală”¹¹.

Anul 1968, marcat de noua împărțire teritorială, aduce cu sine lăr-

6. Idem, dos. 2/1943, p. 3—4.

7. Buletinul Oficial al Primăriei orașului Tirgoviște, p. 17

8. Arhiva M.J.D., dos. 1952—1953, p. 111.

9. Informații Radu Gloglovan.

10. Idem.

11. Arhiva M.J.D., dos. 1/114, 1961, p. 33.

girea sferei de activitate a muzeului. De la această dată preocuparea pentru etnosul dimbovițean se permanentizează, cu toate că și în anii următori s-a continuat tot prin cercetări sporadice și concretizări insulare ale muncii.

CERCETAREA ȘI ACHIZIȚIILE. O cercetare etnografică care să se încadreze în ritmul național muzeul nu a inițiat pînă astăzi.

Încă de la deschiderea sa această activitate s-a desfășurat accidental, drept pentru care concretizările (teoretice și expoziționale) au fost minime.

În planul de activitate din 1954 întîlnim menționată o cercetare de teren în localitățile Riul-Alb, Pietrari, Gemenea, Bărbulețu¹², cercetare despre rezultatele căreia nu avem însă date. Trei ani mai tîrziu, muzeul achiziționează cîteva piese ceramice¹³, două costutme naționale și un teasc de lemn¹⁴.

În 1959 alături de activitatea de achiziționare¹⁵ (piese de port) remarcăm o preocupare pentru salvarea obiectelor din gospodăriile țărănești, care sînt supuse înlocuirii prin pierderea funcționalității inițiale în noul context social-economic¹⁶. Se propunea, deci, o cercetare care să vizeze monumentele de arhitectură și materialele etnografice din teren¹⁷, precum și fișarea materialului depistat. Se insistă asupra acestei hotărîri și în anul 1964 cînd se propune o cercetare etnografică mai amplă, în satele de pe bazinul superior al Ialomiței, cercetare axată pe ocupații, arhitectură și port. Se propunea de asemenea, alături de fișarea materialului (cu precădere a caselor vechi), alcătuirea de martori fotografici¹⁸ și împrăștierea activității de achiziționare.

Intr-o analiză a acestui domeniu de activitate la Plenara din 5 septembrie 1964 a Comitetului raional de cultură și artă se arăta că atît cercetarea cît și achiziționarea se desfășoară la întîmplare, drept care, ca măsură concretă, se propunea alcătuirea unor planuri de cercetare științifică și achiziții, cît și popularizarea rezultatelor acestei munci prin pliante, cataloage, studii¹⁹.

În acel an colecția de etnografie era alcătuită în primul rînd din piese de port și artă populară, unelte legate de ocupații, instalații tehnice, mobilier; fondul documentar se compunea din cîteva fotografii și diapozitive, manuscrise în urma cercetării și un număr mare de fișe (1.500).

Anul 1967 prevedea o cercetare mai atentă a subzonelor Valea Ia-

12. Idem.

13. Arhiva M.J.D., dos. 1957, p. 3, fila 2.

14. Arhiva M.J.D., dos. 1957, p. 50.

15. Arhiva M.J.D., dos. 6/1959, p. 2, f. 2.

16. Memoriu adresat de către muzeu Sfatului Popular.

17. Arhiva M.J.D., dos. 1/113, 1960, p. 128.

18. Idem, vol. 19, p. 120.

19. Idem, vol. 19, p. 190—193.

lomiței și Valea Dimboviței. Rezultate concrete ale acestei cercetări nu deținem.

O frumoasă inițiativă a muzelului din anul 1969, o constituie proiectul unui parc etnografic, a cărui materializare a început prin achiziționarea în 1968, a casei Gh. Moldoveanu. Din motive greu de stabilit propunerea rămâne în continuare sub forma unui proiect de perspectivă.

În anii următori, cercetarea și achiziționarea s-a făcut pe o linie care continua precedentele preocupări. Remarcăm anul 1970, când colecțiile muzeului, s-au îmbogățit prin câteva sute de piese donate de satele Voinești, Bărbulețu. În această perioadă nu a avut loc nici o valorificare expozițională; au apărut doar câteva articole în publicația muzeului, care tratau în mare probleme legate de port și țesutul covoarelor²⁰.

Anii 1973—1974 au însemnat pentru Muzeul județean Dimbovița o intensificare a muncii de cercetare de teren (zona de nord a județului), concretizată prin îmbogățirea colecțiilor cu peste 700 de piese, dintre care o colecție de covoare, un număr mare de piese de mobilier textile de uz și decorative, piese ceramice, obiecte de uz casnic, unelte și instalații legate de ocupații și meșteșuguri.

ACTIVITATEA EXPOZIȚIONALĂ. Se dovedește foarte modestă prin numărul mic de acțiuni de acest gen. În anul 1952, Muzeul din Tîrgoviște a participat cu câteva piese de port la expoziția regională, organizată cu ocazia Festivalului Mondial al Tineretului²¹, iar la 5 iunie 1964 s-a deschis la Tîrgoviște o expoziție de artă populară care cuprindea piese de port și textile de uz și decorative. În anul 1974 au fost prezentate publicului cele mai recente achiziții în expoziția din 1 iunie (mobilier țărănesc, textile, unelte și piese ceramice din zona de nord a Văii Ialomiței) și în cadrul unui muzeu etnografic sătesc la Pietroșița. În perspectivă este amenajarea Casei Dobrescu — Pucioasa cu exponate reprezentative subzonei.

Considerăm aceste expoziții premergătoare unei acțiuni de amplcare, care va fi un parc etnografic care să reunească tipuri de clădiri și gospodării din toate subzonele județului, amenajate cu interioare tradiționale, complex care să poată oferi vizitatorului o imagine de ansamblu a culturii materiale și spirituale a populației dimbovițene.

20. „Valachica”, tom. II (1970) și tom. IV (1972).

21. Arhiva M.J.D., dos. 10, 1962—1963, p. 110.